

Bilgi İletişim Teknolojilerinin Rolü: Elektronik Boyutta Katılım Yöntemleri

Hakan Gökhan Gündoğdu¹

¹ Selçuk Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Konya

hakangundogdu@gmail.com

Özet: Bilgi ve iletişim teknolojilerinde, son dönemlerde gittikçe artan hızda gelişmeler meydana gelmiştir. Bir yandan, teknolojik araçların sunduğu olanaklar sayesinde yaşam kalitesi artarken, diğer yandan bu araçlar yoluyla siyasal ve toplumsal çalışmalarda yeni yöntemlerin geliştirildiğine tanık olunmaktadır. Bu bildiri de, dünya konjüktüründe bilgi iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ve e-devletle ilgili gelişmelerin artmasıyla birlikte bu uygulamaların birkaç adım ötesi diye ifade edilen e-katılım kavramının önemi vurgulanmak amaçındadır. Bu amaç doğrultusunda e-katılım kanalarından bahsedilecektir. Konunun yöntemi teorik çerçeveye ifade edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada e-katılımın önemi üzerinde durulmuştur. Bu anlamda sonuç bölümünde Türkiye çapında da genel bir durum değerlendirilmesinde bulunulup eksikler ve olması gerekenlerden bahsedilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bilgi İletişim Teknolojileri, İnternet, E-Katılım.

Abstract: There has been an increasing speed improvements in information and communication technologies in recent years. On the one hand, thanks to the possibilities offered by technological means increased quality of life, on the other hand, with these tools, the development of new methods in political and social activities are witnessed. In this presentation, spread of information and communication technologies in the new world and e-government developments related with the increase of a few of these applications a step further expressed as e-government is intended to emphasize the importance of the concept of participation. With this aim, e-participation methods will be discussed. Methodology of topic is expressed in theoretical framework.

The study focused on the importance of e-participation. In this sense, the general situation in Turkey is discussed and deficiencies and necessities in the system will be analyzed.

1.E-Katılım Kavramı ve Gelişimi

1990'ların başından bu yana internet, bilgiye hızlı erişim ve uzun mesafeli iletişimin gelişmesine katkı sağlayan ayrıca bilginin yayılmasının önünü açan değerli bir araç haline gelmiştir. İnternet; bireylerin müzakere ve uzlaşma yeteneğinin gelişmesini ve kişilerarası güvenin artmasını ayrıca tüm katılımcıların eşit ve adil bir şekilde katılımı ile erişimlerinin sağlanması gibi hususlara ilişkin büyük zorluklar içermektedir. Bu zorluklara ek olarak yüz yüze tartışılması gereken konuların sanal ortamda yüz yüze görüşülmeden yapılması durumu da bir takım sıkıntılar oluşturmaktadır. Tüm bu zorluklara rağmen özellikle ABD başta olmak üzere birçok ülke de, son on yıl içerisinde vatandaşların politika belirleme süreçlerine katılımında yeni adımlar atılmaktadır. Bu adımlardan bir tanesi de vatandaş odaklı ve elektronik ortamda gerçekleştirilen e-katılım uygulamalarıdır [1]. Aşağıda e-katılımın tanımlarından, uygulamalarından ve içeriğinden bahsedilmektedir.

2. E-Katılım Kavramsal Boyutu ve Önemi

E-katılım kavramı olarak; Vatandaşları, STK'ları ve Diğer Demokratik Oluşumlu Grupları güçlendirmek için her yönüyle devletin öncülük ettiği girişimlerle ve en üst düzey katılımın sağlanması amacıyla bilgi iletişim teknolojilerinin kullanılması olarak tanımlanmaktadır

BM, 2008 yılındaki e-devlet araştırmasında, e-katılımı; başarılı e-devlet uygulamalarının ayrılmaz bir parçası olarak tanımlamaktadır. Raporu göre, e-devletin başarılı olması için e-katılım uygulamalarına yönelik etkili bir platform oluşturmak gerekmektedir [3]. Daha da önemlisi, yönetimi elinde bulunduranların, vatandaşların görüşlerini ciddiye aldıklarını gösterici bir geri bildirim mekanizması oluşturmaları gerekmektedir. Bu da vatandaşların karar vericilere erişmelerini sağlayacak güçlü bir altyapı ile gerçekleşebilmektedir [3].

E-katılımı anlamlandırabilmek için,

düzeylerinin ele alınması gerekmektedir. Bu sebepten, aşağıda e-katılımın temel düzeylerinden bahsedilmektedir.

3. E-Katılımın Düzeyleri

OECD raporunda, e-katılımın üç düzeyi belirtilmektedir. Bunlar; bilgi düzeyi, danışma düzeyi ve aktif katılım düzeyidir. Her düzeyde, e-katılım farklı bir boyuta sahiptir. E-katılım düzeyleri, devlet ile vatandaşların etkileşiminde düşük bilgilendirmeden başlayarak doğrusal bir şekilde artmaktadır. Bununla birlikte bu düzeyler, e-katılımın daha yüksek seviyeye ulaşmasına imkân sağlayabilmektedir. Bu anlamda, devlet ile vatandaş arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi ve katılımın artırılmasını sağlayan aşağıdaki kavramların ele alınması ve açıklanması faydalı görülmektedir [4]:

Bilgilendirme (Information): E-katılımın bilgilendirme düzeyinde; yönetim organlarının, vatandaşlara yönelik ürettiği ve dağıttığı hizmetlerden yine vatandaşları haberdar etmesi ve yönetimin tek taraflı olarak vatandaşları bilgilendirmesi anlayışına dayalıdır.

İlk aşama olan bilgi düzeyi aşamasında temel amaç ise; müşteri olarak görülen vatandaşlara bilginin ve hizmet sunumunda verimliliğin sağlanmasıdır. Vatandaşlar çok pasiflerdir ve devlet bireylere çevrimiçi yollarla tek taraflı olarak bilgi sağlaması katılım anlayışını olumsuz etkilemektedir [5].

Danışma (Consultation): Vatandaşların yönetim organlarına geribildirimde bulunabileceği bir ortamın sağlandığı çift taraflı bir ilişkidir. Bir yandan yönetimler, danışılacak konuları tanımlar, soruları kurgular ve süreci yönetirken, diğer yandan da vatandaşlar kendi görüş ve düşünceleriyle katkıda bulunmaya davet edilmektedir.

Aktif katılım (Active Participation): Politika yapımına dair içerik ve sürecin

tanımlanmasıyla birlikte vatandaşların aktif bir biçimde katılımının sağlanması yoluyla vatandaş ile yönetim organları arasındaki hem çift taraflı hem de ortaklık temelli bir ilişkiye dayanmaktadır.

E-katılımın yukarıda ifade edilen açıklamaları göz önünde alınmasıyla birlikte Macintosh, OECD'nin benimsediği ve e-demokrasi temelinde değerlendirilen e-katılım uygulamalarını; vatandaşları kamu siyasa yapım süreçlerinde yapabilir kılma (*e-enabling*), müdahil kılma (*e-engaging*) ve belirleyebilir kılma (*e-empowering*) olmak üzere üç düzey içerisinde ifade etmektedir. Aşağıda bu düzeyler açıklanmaktadır [6].

4. E-Katılımın Hedefleri

E-katılımın temel hedefi, BİT aracılığıyla vatandaşların karar alma süreçlerine katılımının artırılmasıdır. Bu doğrultuda, daha geniş bir dinleyici kitlesine ulaşma, uygun teknolojiler yoluyla katılımı gerçekleştirme ve vatandaşların bilinçli bir biçimde katılımında bulunmalarını sağlamayı e-katılımın başlıca hedefleri olarak belirtmek mümkündür [6]. Aşağıda da bu hedefler açıklanmaktadır.

Daha Geniş Bir Dinleyici Kitlesine Ulaşmak

E-katılımda, daha geniş bir katılımı sağlamak, daha fazla katkı sağlayacak bilinçli tartışmalar geliştirmek amacıyla daha geniş bir dinleyici kitlesine ulaşmanın rolü ve önemi üzerinde durulmaktadır [6].

Uygun Teknolojiler Yoluyla Katılımı Geliştirmek

Teknolojik gelişmeler yaşamımızı her ne kadar kolaylaştırırsa da, kimi zaman BİT'lerden yararlananların imkânları ve kullanım kapasiteleri, bu araçlardan istenilen ölçüde yararlanılmasına engel olmaktadır. Bu nedenle, vatandaşların farklı teknik ve iletişimsel becerilerine uygun ve pahalı olmayan teknolojiler yoluyla katılımlarının kolaylaştırılması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Teknolojik imkânlar

toplumsal tabana yayıldıkça ve bunların kullanımı kolaylaşıp yaygınlaştıkça, vatandaşlar bu araçları daha hızlı benimseyebilecektir ve bu sayede daha geniş bir vatandaş kitlesine ulaşılmış olunacaktır [6].

Vatandaşların Bilinçli Bir Biçimde Katılımda Bulunmalarını Sağlamak

Vatandaş katılımının artması ve devamlılığının sağlanması önemli bir konu olmakla birlikte bu katılımın sağlam ve akılcı bir tabana oluşması da ayrı bir öneme sahiptir. Bilinçsiz ve güdülenmiş bir biçimde hareket eden bir kitlenin düzgün kararlar alması muhtemel gözükmemektedir ve bu durum, katılımın özünü de aykırılık teşkil etmektedir. İşte bu sebepten hedef dinleyici kitlesini oluşturan vatandaşların daha bilinçli bir katkıda bulunmasının sağlanması için, konuya ilişkin bilginin, hem daha kolay ulaşılabilir hem de daha çok anlaşılabilir bir tarzda sunulmasının önü açılması gerekmektedir [6].

5. E-Katılımın Paydaşları

E-katılımın web ortamındaki çevrimiçi katılma araçlarının yanında çevrimdışı diye tabir edilen ve paydaş olarak gösterilen gruplarda bulunmaktadır. E-katılıma dair karar alma süreçleriyle ilgili katılım girişimlerine yönelik karar vericiler ve vatandaşlardan oluşan bir paydaşların varlığı söz konusudur [6]. Bu anlamda aşağıda e-katılımın ana paydaşları açıklanmaktadır [7]:

Seçilmiş Temsilciler: Vatandaşların çıkarlarını temsil etmek için yasal açıdan bağlayıcılığı olan seçimler yoluyla seçilenlerdir. Örneğin: Avrupa Parlamentosu, ulusal, bölgesel ve yerel meclislere seçilenler vs.

Hükümet/Yürütme: İktidarı elinde bulunduran hükümet adına hareket eden temsilciler ve yetkililer.

Siyasi Partiler: Siyasi çıkarlarını merkeze alarak hareket eden gruplar.

Hükümet Dışı Kuruluşlar (NGO) ve STK'lar: Bir kâr amacı gütmeksizin, belli hedefler çerçevesinde bir araya gelmiş, çeşitli nitelikteki gönüllü insanların oluşturduğu ve resmi kurumların etkisinden uzak olarak faaliyet gösteren demokratik kuruluşları kapsamaktadır.

Vatandaş Grupları: Ortak çıkarları koruyan ya da ortak hedefler peşinde koşan paydaşlarında dâhil olduğu grupları kapsamaktadır.

Akademik Çevreler ile Araştırma Çevreleri: Akademisyenler ve araştırmacıların yanı sıra düşünce kuruluşları diye ifade edilen think tanks'leri de içeren çevreleri kapsamaktadır.

Sektörler: E-katılım araç ve hizmetlerinin kullanımı ve sağlanmasına yönelik olarak özel sektör, özel sektör şirketleri, kurum ve kuruluşları kapsamaktadır.

Diğer Çeşitli Paydaşlar: Kitle iletişim araçları ve benzeri sivil toplum (yarı özerk) kuruluşlarını kapsamaktadır.

6. E-Katılımın Araçları

E-katılım, katılım sürecinde BİT'lerden yararlanmayı esas aldığından dolayı bu amacı gerçekleştirmek için bir takım araçlara sahip olunması gerekmektedir. Aşağıda bu sözü edilen BİT odaklı e-katılım araçları açıklanmaya çalışılmıştır [8]:

Web Seminerleri: İnternet üzerinden gerçek zamanlı gerçekleştirilen toplantıların kayıtlarıdır. Arşivlenip istenilen zamanda izlenebilme özelliği de bulunmaktadır.

Sıkça Sorulan Sorular: Kullanıcının sorularına en yakın cevabı bulmaya yarayan medya aracıdır.

Bloklar: Girilme tarihleri kronolojik sırasının tersi şeklinde listelenen sık sık değiştirilen web sayfalarıdır. Bloklar yoluyla örneğin, meclis üyeleri, devlet memurları ve topluluk grupları deneyimlerini aktarabildikleri farklı bakış açılarının da yer almasına yardımcı olabilecek bir araçtır. Ayrıca yazarların (blogcular) düzenli bir şekilde kendi bloglarını güncellemeleri gerekmektedir.

Hızlı Anketler: Web tabanlı anlık anketlerdir. Genellikle katılımcıların bir basit ifade ya da soruları cevaplandırmak için liste şeklinde sunulan seçenekleri cevaplandırmalarıdır. Örneğin, katılımcıların bir hizmet uygulaması veya bir sorunun çözülmesi sonrası memnuniyetlerine ölçmeye yarayan bir kriterdir.

Anketler: Web-tabanlı, kendi kendine uygulanabilen soru formlarıdır. Burada web sitesi, kullanıcıların çevrimiçi cevapladığı soruların bir listesini göstermektedir.

Sohbet Odaları: Gerçek zamanlı olarak gerçekleşen sohbet oturumundaki sanal yerlere denilmektedir. İki veya daha fazla bilgisayar kullanıcıları arasında gerçek zamanlı iletişimi sağlar. Sohbet odaları kullanıcıların birbirleriyle özgürce iletişim kurmalarını imkân vermektedir. Katılımcıların mesaj yoluyla çevrimiçi tartışma yapabilecekleri, görüntü ve ses uygulamalarının da yer aldığı bir medya aracıdır. Bir katılımcı sohbet odalarında şu imkânları bulunmaktadır:

Toplulukların birebir iletişimine yardımcı olması,

Devlet yetkilileri ve uzmanlar ile katılımcıların katıldığı bir sanal panel sonrası canlı bir şekilde soru sorup cevap alabilecekleri bir ortam sunması,

Soru ve görüşlere doğrudan cevap vermesinden dolayı da karar verme de şeffaflığı artırmaktadır.

Tartışma Forumları: Kullanıcıların web sitesinde çevrimiçi tartışma grupları oluşturarak mesaj alışverişini yapabilmeleri ve ilgili konularda tartışabilmeleridir.

E-Paneller: Belli bir zaman diliminde katılımcıların çeşitli konulardaki görüşlerine yer vermek için oluşturulan web uygulamasıdır. E-paneller, çevrimiçi katılımı doğrudan destekleyici bir role sahiptir.

E-Dilekçe: Web kullanıcılarının, çevrimiçi adreslere isimlerini girerek sanal ortamda dilekçe yazmalarını sağlayan web tabanlı sistemdir.

E-Müzakere Oylaması: Belirli konular üzerinde vatandaş katılımına imkân verecek, çeşitli tartışma ve müzakerelerin çevrimiçi yürütüldüğü web uygulamasıdır. Daha önce söz edilen anketler ve tartışma forumları gibi web uygulamaları da e-müzakere oylamasını destekleyici özelliklere sahiptir.

Sanal Topluluklar: Kullanıcılar arasındaki ilişkileri geliştirmek ve iletişimi arttırmaya yarayan çevrimiçi web uygulamasıdır.

Karar Alma Oyunları: Bir konunun ilgili yönlerini göstermek ve açıklamak için genellikle animasyonlar yoluyla kullanıcılarla etkileşime geçilmesini sağlayan web uygulamalarıdır.

7. E-Katılım Uygulamalarının Etkileri

E-katılım girişimleri, yönetim ile vatandaş arasındaki çift yönlü iletişimin teşvik edilmesine, vatandaşların politika belirlemenin karmaşıklığı ve mantığı hakkında eğitilmesine, yönetimin aldığı kararları daha yerinde ve meşru hale getirmesine ve çift yönlü öğrenme için fırsatlar sunmasına yönelik katkıları bulunmaktadır [9].

E-katılım süreci sadece belli temel uygulamalar düzeyinde gelişim göstermesine karşın bu uygulamaların olumlu etkileri de görülebilmektedir. Kısa zamanda bu olumlu

etkiler üç şekilde kendini göstermektedir. Bunlar; vatandaşların katılımının etkileri, düşünsel etkiler ve demokratik etkilerdir. Aşağıda bu etkiler açıklanmaktadır [10];

Vatandaş Katılımının Etkileri

Teknolojinin kolaylaştırıcı etkisi beraberinde katılım imkânının artması ve alanının genişlemesi sürecini doğurmuştur. Daha fazla ve yeni katılımcılarla birlikte oluşan katılım biçimleri genellikle olumlu katkılar meydana getirmektedir. Bu olumlu katkılar şu şekilde sıralanabilir [10]:

- Yeni seslerin ve çevrimiçi söylemlerin daha rahat duyulmasına imkân vermektedir.
- BİT araçlarının kullanılması, karar verme süreçlerine yeni grupların katılımını güçlendirmektedir. Fakat yeni grupların temsil edilme eksikliği çevrimiçi kamuoyu alanlarının gelişimi için önemli bir engel oluşturmaktadır.
- E-katılım uygulamaları, politik düşüncelerin özgürce ifade edildiği bir ortam ve etkin sanal grupların oluşumunu arttırıcı bir etkiye sahiptir.
- Vatandaşların internet üzerinde bilgiyi daha iyi kullanabilme ihtimalinin bulunmasıdır.
- Devlet kurumları ile vatandaşlar arasındaki ilişkiyi değiştirmek ve vatandaşların katılımını arttırmak bununla birlikte devlet kurumlarının iç yapıları ve çalışma süreçleri üzerinde önemli değişiklikleri beraberinde getirmektedir.

Düşünsel Tartışma Etkileri

Düşünsel etkiler, daha niteliksel olarak katılımın biçimini ifade etmektedir. Vatandaş katılımıyla birlikte genellikle adil, mantıklı, eşitlikçi ve somut bir şekilde yapılan tartışmaların liberal demokratik bir düşünsel etki görünümü bulunmaktadır. Vatandaşların düşünsel bir şekilde tartışmaları demokrasiyi ilerletici bir yön oluşturmaktadır [10].

Demokratik Etkiler

Hem vatandaşların katılımı hem de düşünsel etkiler her ikisi de e-katılım açısından demokrasiye önemli katkılar sağlamaktadır. Demokratik anlamda bir taraftan internetin kamusal alanın canlanmasına katkı sunabilmesi tartışmaları yapılırken diğer taraftan internetin basit ve çarpık bir siyasi bilgi ile bilgi yığılması oluşturması tartışmaları yapılmaktadır. Ayrıca internetin büyük ölçüde, siyasi söylem ve ifadelerle açık bir yapı oluşturmasına yönelik tehlike de bulunmaktadır. Bu nedenle demokratik uygulamaları, siyasi söylem ve ifadeler ile zayıflatma potansiyelini de taşımaktadır [10].

8. E-Katılım Sorunları

E-katılımın gelişimini engelleyen çeşitli bir takım zorluklar bulunmaktadır. Bu zorlukların üstesinden gelmek için ilerlemeyi engelleyen sorunların anlaşılması gerekmektedir. E-katılım'ın başlıca engeller ise [7] şunlardır:

Politik-stratejik engeller:

- Siyasi kurumlara vatandaşların güven eksikliği,
- Vatandaşların özellikle elektronik medya yoluyla yapacakları katılıma ve politika yapım süreçlerindeki katkılarına ilişkin olarak oluşan güven eksikliği,
- BİT yoluyla vatandaşlar ile politikacıların ve kamu yöneticilerinin etkileşime geçmesine yönelik yöneticilerden kaynaklanan kararlılık eksiklikleri,
- Katılımcıların katkılarını dikkate almak ve temsili demokrasiye yönelik süreçleri değiştirmek için planlanan e-katılıma yönelik siyasi irade eksikliği.

Kurumsal ve yasal engeller:

- Elektronik medya aracılığıyla katılımı arttırmak için devlet kurumlarındaki sorumluluk ve karar yapılarını e-katılıma uygulamasına uygun hale getirmedeki güçlükler,

- Kurumsal işbirliği ve koordinasyon zorluklarıyla birlikte beceri ve kaynakların kıtlığı.
- Elektronik katılıma yönelik zayıf yasal düzenlemelerin var olmasından kaynaklanan kısıtlılıklar (örneğin; e-oylama/seçim bağlamında oy kullananlara yönelik gizli ve kişisel oylama ilkelerinin ve düzenlemelerin yürürlüğe girmemesi ya da eksik olması).

Değer tanımına yönelik engeller:

- E-katılımın demokratik, sosyal, ekonomik, çevresel ve yönetime dair değer oluşturma rolüne yönelik güçlükler,
- E-katılıma yönelik beklenen değerlerin belirtilmesi ve ölçülmesine yönelik güçlükler,
- E-katılım girişimlerinin arka planında özel sektörde var olan diğer artışının nasıl sağlanabileceğini, bunun için hangi kritik faaliyetlerin ve faktörlerin göz önüne alınması gerektiği, düşük maliyet ve farklılaşmanın nasıl gerçekleşeceği, rakiplerin yetenek ve faaliyetleri ile karşılaştırarak sistematik bir şekilde nasıl analiz edileceğini açıklayan iş ve değer zinciri modellerinin olmaması.

Toplumsal engeller:

- Sivil ve kamu katılımını engelleyen kültürel tutum ve davranış kalıplarının olması,
- Vatandaşların teknoloji okuryazarlığında ki eşitsiz erişim sorunundan kaynaklanan sayısal uçurum engeli,
- Genç yaş grubunu oluşturan bireyler arasındaki siyasi katılım eksikliği.

Teknolojik engeller:

- E-katılıma yönelik teknoloji altyapısının eksikliği (Örneğin internet erişimi için),

- E-Katılım aracına yönelik web ve grafik tasarım uzmanlığı sıkıntısı,
- E-katılımla ilgili teknolojilerin yetersiz gelişmesi.

Dağıtım engelleri:

- E-katılıma yönelik araştırma ve uygulama arasındaki yetersiz bilgi alışverişi,
- E-katılım araçlarının dağıtımını desteklemek için kılavuzların ve talimatların, eksikliği,
- Büyük ölçekli e-katılım uygulamalarına yönelik deneyim eksikliği.

E-katılıma ilişkin olarak gerek bireysel ve toplumsal özelliklerden kaynaklanan, gerekse de e-katılım araçlarının kendi özelliklerinden kaynaklanan bazı engeller ifade edilmektedir. Özetle ifade etmek gerekirse yukarıda da belirtildiği gibi e-katılıma ilişkin politik-stratejik engeller, kurumsal ve yasal engeller, değer tanımına yönelik engeller, toplumsal engeller, teknolojik engeller ve dağıtım engelleri bulunmaktadır [7]. Tüm bu engellere rağmen e-katılımın karar verme süreçlerinde vatandaşların aktif rol oynamasını esas alan temel rolüne ve bu rolün öneminden fazla bir şey eksiltmemektedir.

9. BM-Katılım İndeksinde Türkiye'nin Yeri

BİT'lerin gelişimine bağlı olarak e-katılım uygulamalarının dünya genelinde farklı düzeylerde de olsa yaygınlaşmaya başlamasıyla birlikte ülkelerin de bu konuda ki çalışmaları artış göstermektedir. Aşağıda BM, e-devlet raporunda e-katılım indeksleri analiz edilerek bir durum değerlendirmesi yapılacaktır.

Türkiye, BM-Kamu Yönetim Ağı (United Nations-Public Administration Network-UNPAN) biriminin, iki yılda bir dünyada e-devletin gelişimini ölçen raporunda, dünya ortalamasının biraz üstünde kalarak 80. sıraya düşmüştür. Daha önceki üç raporda Türkiye,

56., 76., 69. sırada kendine yer bulabilmiştir. BM, E-Devlet 2012 yılı raporunun yayınlanmasının amacı; ülke yönetimlerinin kamu hizmetlerine ilişkin sunumda BİT'in kullanma yeterliği ve istekliliğini ölçmektir. Bunlara ek olarak kamu hizmetlerine erişimin ve vatandaş katılımını BİT'in kullanım ve potansiyelini değerlendirmek amaçları da bulunmaktadır. Bu doğrultuda 190 ülkenin sınıflandığı en son raporda (2012 yılı), Türkiye'nin dünyada e-devlet gelişimine ait yeri, gelişmiş ülkelerin arkasında ve gelişmekte olan ülkeler grubundadır. Bu durum Tablo'da gösterilmektedir:

Tablo 1. BM-E-Devlet Gelişim İndeksi/ 2012 Yılı Raporu

Table 1] E-government development index

Rank	Country	Index value	Online Service Component	Infrastructure Component	Human Capital Component	Rank	Country	Index value	Online Service Component	Infrastructure Component	Human Capital Component
1	Republic of Korea	0.9393	1.0000	0.8556	0.9494	54	Burke Swaziland	0.6250	0.5940	0.4550	0.0253
2	Netherlands	0.9125	0.9638	0.8942	0.9425	55	Mexico	0.6240	0.7320	0.3104	0.0295
3	United Kingdom	0.8940	0.9329	0.8135	0.9007	56	Argentina	0.6228	0.5294	0.4952	0.0638
4	Denmark	0.8889	0.9562	0.8615	0.9489	57	Montenegro	0.6218	0.5398	0.5375	0.0102
5	United States	0.8687	1.0000	0.6860	0.9202	58	Andorra	0.6172	0.3137	0.7315	0.0862
6	France	0.8625	0.8758	0.7902	0.9244	59	Brazil	0.6167	0.6732	0.3568	0.0293
7	Sweden	0.8599	0.8491	0.8225	0.9141	60	Bulgaria	0.6152	0.4902	0.5206	0.0486
8	Norway	0.8593	0.8662	0.8070	0.9347	61	Belarus	0.6090	0.4118	0.5033	0.0120
9	Finland	0.8525	0.8824	0.7225	0.9467	62	Romania	0.6060	0.5163	0.4232	0.0763
10	Singapore	0.8474	1.0000	0.6923	0.6500	63	Kuwait	0.5960	0.5817	0.4179	0.7885
11	Canada	0.8430	0.8889	0.7163	0.9238	64	Chad	0.5944	0.6667	0.3942	0.7224
12	Australia	0.8390	0.8627	0.6549	1.0000	65	Bahamas	0.5793	0.4706	0.4554	0.0120
13	New Zealand	0.8380	0.7849	0.7218	0.9902	66	Paraguay	0.5793	0.4641	0.4408	0.0151
14	Liechtenstein	0.8264	0.5982	1.0000	0.8910	67	Trinidad and Tobago	0.5791	0.4837	0.4526	0.7830
15	Switzerland	0.8134	0.6792	0.8702	0.8888	68	Ukraine	0.5653	0.4248	0.3535	0.0176
16	Israel	0.8100	0.8487	0.6893	0.8945	69	Republic of Moldova	0.5626	0.5163	0.3586	0.0129
17	Germany	0.8079	0.7516	0.7750	0.8971	70	The former Yugoslav Rep. of Macedonia	0.5587	0.4510	0.4136	0.0115
18	Japan	0.8019	0.8627	0.6460	0.8849	71	Venezuela	0.5585	0.4837	0.3215	0.0076
19	Luxembourg	0.8014	0.6893	0.8644	0.8404	72	Georgia	0.5563	0.6013	0.2208	0.0348
20	Estonia	0.7987	0.8235	0.6442	0.9085	73	Dominica	0.5561	0.2941	0.6221	0.7620
21	Austria	0.7840	0.7451	0.6977	0.9091	74	El Salvador	0.5513	0.6732	0.3638	0.7169
22	Iceland	0.7835	0.5425	0.8772	0.9110	75	Guatemala	0.5479	0.3529	0.4014	0.0895
23	Spain	0.7770	0.7582	0.6218	0.9409	76	Mongolia	0.5443	0.3882	0.1758	0.0688
24	Belgium	0.7718	0.6471	0.7420	0.9264	77	Costa Rica	0.5387	0.4967	0.3135	0.0089
25	Slovenia	0.7482	0.6667	0.6509	0.9200	78	China	0.5359	0.5294	0.3039	0.0745
26	Monaco	0.7468	0.3595	0.6370	0.9459	79	Bosnia and Herzegovina	0.5328	0.3275	0.2917	0.0241
27	Russian Federation	0.7345	0.6011	0.5983	0.8850	80	Turkey	0.5281	0.4641	0.3478	0.7726

Kaynak: [12].

Yukarıdaki e-devlet gelişim indeksinde

Türkiye, Batı Asya denilen Orta-Doğu Körfez ülkeleri arasında yer almaktadır ve bu ülkeler şu şekilde sıralanmaktadır: İsrail, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn, Suudi Arabistan, Güney Kıbrıs, Katar, Umman, Gürcistan, Türkiye, Lübnan, Ermenistan, Azerbaycan, Ürdün, Suriye, Irak ve Yemen'de dâhil toplam 17 ülkenin yer aldığı bölgenin ortalaması 0.5547'dir. Türkiye bölge ortalamasının altında kalarak 17 ülke arasında 10. sırada yer almaktadır [11].

E-devlet gelişim indeksinde ilk onda sırasıyla; Güney Kore, Hollanda, İngiltere, Danimarka, ABD, Fransa, İsveç, Norveç, Finlandiya ve Singapur bulunmaktadır. E-devlet gelişim indeksi, üç alt indeksin ortalaması alınarak hesaplanmaktadır. Alt indeksler diye ifade edilen çevrim içi hizmetler, telekom altyapısı ve insani sermaye'dir. Çevrim içi hizmetler indeksi de e-katılım değerlerinin hesaplanmasına etki etmektedir. Buna göre e-katılıma dair çevrimiçi hizmetler anketinde bilgi paylaşımı, etkileşim ve karar süreçlerine katılım açısından da değerlendirilme söz konusudur. Bu değerlendirme sonucunda BM 2012 raporuna göre Türkiye'nin e-katılımdaki yeri, 0.05 değer ile ilk 127 ülke arasında yer almamaktadır. Ülkelerin 32 gruba ayrıldığı e-katılım sıralamasında Türkiye 30. grupta az gelişmiş ülkeler arasında yer almaktadır. İlk 29 grupta 127 ülke var olmasının yanında Türkiye'nin de içinde bulunduğu gruptaki 10 ülke ise şu şekilde: Cezayir, Kenya, Saint Kitts and Nevis, Sierra Leone, , Swaziland, Togo, Küba, Guinea-Bissau ve Türkiye'dir. Aşağıda da BM 2012 yılı raporu, e-devlet gelişim ve e-katılım indeksindeki ilk 20 ülke gösterilmiştir.

Tablo 1. BM 2012 Yılı Raporu, E-devlet Gelişim ve E-Katılım İndeksi İlk 20 ülke

E-Devlet Gelişim Endeksi - Top 20 Ülkeleri	
Ülke	İndeks
Güney Kore Cumhuriyeti	0.9283
Hollanda	0.9125
İngiltere ve Kuzey İrlanda	0.8960
Danimarka	0.8889
Amerika Birleşik Devletleri	0.8687
Fransa	0.8635
İsveç	0.8599
Norveç	0.8593
Finlandiya	0.8505
Singapur	0.8474
Kanada	0.8430
Avustralya	0.8390
Yeni Zelanda	0.8381
Liechtenstein	0.8264
İsviçre	0.8134
İsrail	0.8100
Almanya	0.8079
Japonya	0.8019
Lüksemburg	0.8014
Estonya	0.7987

E-Katılım Endeksi Top 20 Ülkeleri	
Ülke	İndeks
Hollanda	1.0000
Güney Kore Cumhuriyeti	1.0000
Kazakistan	0.9474
Singapur	0.9474
Birleşik Krallık ve Kuzey İrlanda	0.9211
Amerika Birleşik Devletleri	0.9211
İsrail	0.8947
Avustralya	0.7632
Estonya	0.7632
Almanya	0.7632
Kolombiya	0.7368
Finlandiya	0.7368
Japonya	0.7368
Birleşik Arap Emirlikleri	0.7368
Mısır	0.6842
Kanada	0.6842
Norveç	0.6842
İsveç	0.6842
Şili	0.6579
Rusya Federasyonu	0.6579

Kaynak: [13].

BM'in 2012 yılı raporunda e-katılım açısından üçüncü dünya ülkeleri diye tabir edilen ülkelerle aynı grupta yer alan Türkiye'de, katılım kanallarının ve elektronik ortamda ki katılım araçlarının zayıf kaldığı görülmektedir. Bu verilere baktığımızda ayrıca ülkemizde e-katılım ve e-devletle ilgili gelişmeler ağırdan işlediği yorumu yapılabilmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'de kanun yapıcıların demokratik temeller doğrultusunda vatandaşına daha fazla sorarak katılımçılık ile BİT'i daha fazla uygulamaya koyması gerektiği sonucuna varılabilmektedir.

10. Sonuç ve Çözüm Önerileri

Kamu yönetiminde demokrasi anlayışı kadar eski olan katılım kavramı özellikle son yıllarda BİT'lerin gelişmesiyle birlikte yeniden gündeme gelmektedir. Son dönemlerde BİT'lerde gerçekleşen hızlı gelişmeler sayesinde yönetsel ve toplumu ilgilendiren alanlarda yeni uygulamaların geliştirildiğine tanık olunmaktadır. Bu gelişen uygulamalar sonrasında yönetim anlayışında; devletin yapısını, işleyişini ve hizmet sunma anlayışını değiştirecek bir takım paradigma değişikliği yaşanmaktadır. Yönetsel ve siyasal anlamda e-devlet uygulamalarıyla başlayan bu süreç dünya da e- katılım uygulamaları ile devam etmektedir.

Kamu kurumlarındaki hizmetlerin daha hızlı görülmesi isteği ile başlayan e-devlet uygulamaları daha sonra demokrasinin elektronik boyutta ifade edilebileceği anlayışı ile vatandaşların görüş ve düşüncelerinin karar vericiler tarafından önemsendiği uygulamaları da beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte vatandaşların, BİT'leri günlük hayatta giderek daha fazla kullanması ve hayatlarının bir parçası haline gelmeye başlamasıyla birlikte ülkelerde demokrasinin gelişmesine katkıda bulunulduğuna inanılan e-katılım uygulamalarına olan talepte giderek artış göstermektedir. Geleneksel kitle iletişim araçlarıyla karşılaştırıldığında sürekli bir bilgi yayılması kaynağı olarak görülen BİT'lerin gelişimine bağlı ilerleme gösteren e-katılım uygulamaları, demokrasiyi artırıcı bir yönde etkiye sahip olduğu, vatandaşların karar verme süreçlerinde söz sahibi olmaları ile kanıtlanmaktadır.

BM e-katılım indeksinin de belirttiği gibi Türkiye'de ki e-katılım düzeyi dünya ortalamasının da altında seyretmektedir. Vatandaşların karar verme ve uygulama süreçlerine dâhil edilmemesi sonucu olarakta demokratik değerler zarar görmektedir. Ayrıca Türkiye'de, e-katılım sürecine ilişkin gelişmeler genelde başlangıç düzeyinde kalmaktadır.

Bu araştırma içeriğindeki teorik çalışma bulguları sonucunda elde edilen, Türkiye'de e-katılım uygulamasının yaygınlaşmasına dair öneriler aşağıda sunulmaktadır:

Türkiye genelinde e-demokrasi ve e-katılımı arttırmak için; üniversiteler (AR-GE Birimleri kurarak), belediyeler ve vatandaşların işbirliği başta olmak üzere kanun yapıcıların gerekli yasal prosedürlerin yürürlüğe girmesine yönelik adımlar atması ayrıca belediyeler ve vatandaşları ilgilendiren temel konuların vatandaşlarında katılımını sağlayacak şekilde BİT yardımıyla etkin hale getirilmesi gerekmektedir.

Devlet anlayışında paradigma değişimi olarak ifade edilen e-devlet uygulamaları ve bilgi toplumuna geçişin bir adım ilerisi olarak görülen e-katılım uygulamalarının yönetimi elinde bulunduranlar tarafından bir devlet politikası oluşturularak istikrarlı bir biçimde desteklenilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan bilgi toplumuna dönüşüm ve katılımın artırılması için devlet desteğinin yanında ayrıca vatandaşların, işletmelerin, STK'ların hepsinin ortak çabaları ile yürütülmesi gereken bir sürecin var olmasında da yarar vardır. Çünkü toplumun elektronik boyuttaki katılım ve demokrasi uygulamalarına alışması ve bunları özümsemesi için bu toplumsal grupların uzlaşması içerisinde olması ve de e-katılım önemini anlamaları ile daha kolay bir geçiş sürecinin yaşanmasına yardımcı olacaktır.

E-katılım uygulamalarının toplumda yaygınlaştırılmasını sağlamak içinde; öncelikle vatandaşların e-katılımını ne olduğunu kavramları ve BİT kullanımının kendi hayatlarına ve devlete kattığı faydaların farkında olmaları gerekmektedir. Bu amaçla yapılması gerekli çalışmalar; medya, üniversiteler, STK'lar ve ilgili kurum(lar) aracılığıyla yapılması gerekmektedir.

Sonuç olarak e-katılım kanallarının yaygınlaşmasının sağlanmasıyla birlikte vatandaşların katılımını arttıracak

mekanizmalar demokratik teamüller kapsamında gerçekleştirilmelidir.

Kaynaklar

[1] Romsdahl, Rebecca J. (2006), Political Deliberation and E-Participation in Policy-Making, *Comparative Literature and Culture*, Volume 7. Issue 2, Purdue University Press.

[2] Macintosh, A. Ve Whyte, A. (2008), Towards An Evaluation Framework For Eparticipation. *Transforming Government: People, Process & Policy*, 2 (1). Pp. 16-30.

[3] BM, (2008), E-Government Survey 2008 from E-government to Connected Governance, United Nations, United Nations Publication, New York, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan028607.pdf>, Erişim Tarihi:28.05.2014.

[4] OECD (2003), “Using Information and Communication Technologies to Enhance Citizen Engagement in the Policy Process”; *in Promises and Problems of E-Democracy: Challenges of Online Citizen Engagement*, pp15-141. Paris:. ISBN 92-64-01948-0, <http://www1.oecd.org/publications/e-book/4204011E.pdf>, Erişim Tarihi: 04.06.2014.

[5]Medaglia Rony (2007), Measuring The Diffusion of Eparticipation: A Survey on Italian Local Government, *Information Polity*, 12(4): 265-280.

[6] Macintosh, Ann (2004), “Characterizing E-Participation in Policy-Making”, *Proceedings of the 37th Annual Hawaii International Conference on System Sciences*, pp. 1-10, IEEE.

[7] Tambouris, Efthimios; Macintosh, Ann; Coleman, Stephen; Wimmer, Maria; Vedel, Thierry; Westholm, Hilmar; Lippa, Barbara; Dalakiouridou, Effie; Parisopoulos,

Konstantinos; Rose, Jeremy; Aichholzer, Georg; Winkler, Roman (2007), *Introducing eParticipation*, Ed.Efthimios Tambouris, DEMO-net booklet series, no. 1. DEMO-net The Democracy Network, http://www.ifib.de/publikationsdateien/Introducing_eParticipation_DEMOnet_booklet_1.pdf, Erişim Tarihi: 10.06.2014.

[8] Macintosh, A., Coleman, S. Ve Lalljee, M. (2005), “E-methods for public engagement: helping local authorities communicate with citizens”, Local E-Democracy National Projects,ODPM,http://itc.napier.ac.uk/itc/Documents/eMethods_guide2005.pdf, Erişim Tarihi: 30.05.2014.

[9] Phang, C.W. ve Kankanhalli, A. (2008) “A Framework of ICT Explotation for E-Participation İnitatives”. *Communications of The ICM*, 51,(12), 128-132, Retrieved May 29, 2014, EBSCOhost Veritabanı.

[10] Sæbø, Ø., J. Rose ve L.S. Flak (2008), “The Shape of eParticipation: Characterizing an Emerging Research Area”, *Government Information Quarterly*, 25, 400-428.

[11] BM, (2012), “E-Devlet Raporu”, United Nations, United Nations Publication, NewYork,<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan048065.pdf>, Erişim Tarihi:24.06.2014.

[12] “BM-E-Devlet Gelişim İndeksi/ 2012 Yılı Raporu”, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/undpadm/unpan048581.pdf>, Erişim Tarihi: 24.06.2014.

[13] “BM 2012 Yılı Raporu, E-devlet Gelişim ve E-Katılım İndeksi İlk 20 ülke” <http://www.bilisimdergisi.org/pdfindir/s142/pdf/10-15.pdf>, Erişim Tarihi: 24.06.2014.